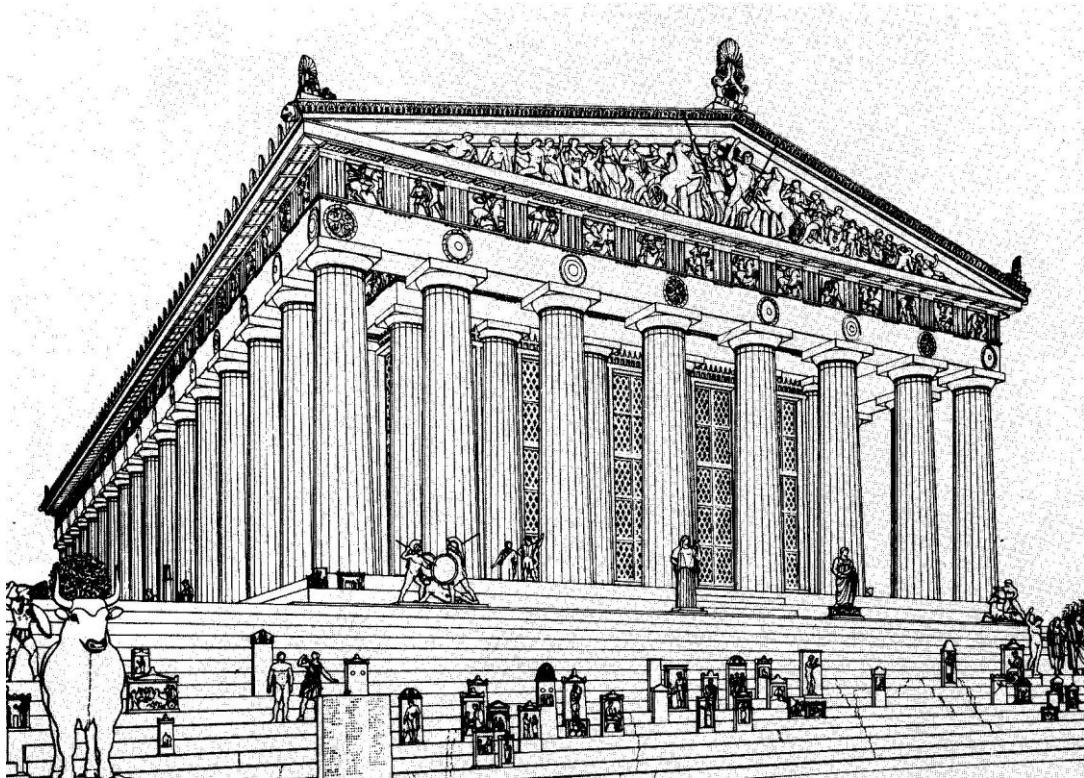

ΓΕΛ Μοιρών

Α΄ τετράμηνο 2013-2014

«Απονομή Δικαιοσύνης στην αρχαία Ελλάδα»

Υπόθεμα: Αρχαίες δίκες

Εργασία των μαθητών: Δαριβιανάκη Σταυρούλα
Μανιδάκης Αντώνης
Μανιούδακης Γιώργος
Μαραγκάκης Μιχάλης

Υπεύθυνη καθηγήτρια: Καλοχριστιανάκη Ευτυχία

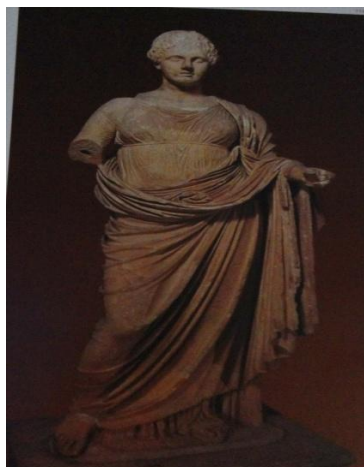
ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στο ΓΕΛ Μοιρών κατά το 1^ο τετραμήνου του σχολικού έτους 2013- 2014 εκπονείται η παρούσα ερευνητική έκθεση για το θέμα: «απονομή δικαιοσύνης στην αρχαία Ελλάδα » με το υπόθεμα «αρχαίες δίκες». Για την εργασία συνεργάστηκαν με πνεύμα ομαδικότητας οι μαθητές Δαριβιανάκη Σταυρούλα, Μανιδάκης Αντώνης, Μαραγκάκης Μιχάλης και Μανιουδάκης Γιώργος.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μελέτη και παρουσίαση της δίκης στην αρχαία Αθήνα με βάση συγκεκριμένες πηγές βιβλίων. Επιπλέον, γίνεται αναφορά στη δικαιοσύνη από την μυθολογία με τις θεές της δικαιοσύνης Θέμις και Νέμεση και σε μερικές από τις αρχαίες δίκες, όπως στη σκηνή δίκης στην ασπίδα του Αχιλλέα, ο μύθος του Πρωταγόρα για τη συγκρότηση της πολιτικής κοινωνίας, περίοδος εξουσίας των τριάντα τυράννων στην Αθήνα(αναφέρεται στη δίκη του Θηραμένη). Επιπλέον μελετήσαμε το πόσο σημαντική είναι η δικαιοσύνη μέσα στα πλαίσια της πολιτείας και τη μεγάλη δυσκολία της στην εφαρμογή.

ΘΕΜΙΣ

Η Θέμις φρόντιζε για την ηθική τάξη και το δίκαιο τόσο ανάμεσα στους ανθρώπους όσο και ανάμεσα στους θεούς. Ιδιαίτερα επέβλεπε στη διαφύλαξη της φιλοξενίας και στην προστασία των αδυνάτων. Είχε και το χάρισμα της μαντικής, και ήταν δικό της το μαντείο των Δελφών , προτού το χαρίσει η ίδια στην αδελφή της την Φοίβη, γιαγιά του Απόλλωνα, που τελικά έγινε ο κάτοχός του. Ως προστάτισσα του δικαίου είχε μαζί με

τον Δία θέσει τέρμα στον Τρωικό πόλεμο.

Όπως ξέρουμε από τη «Θεογονία» του Ησίοδου, η Θέμις ήταν κόρη του Ουρανού και της Γης, επομένως αδελφή της Ρέας και της Μνημοσύνης, του Ωκεανού και του Υπερίωνα και των άλλων Τιτάνων , που μαζί με τον Κρόνο κυβερνούσαν τον κόσμο προτού ο Δίας πάρει στα χέρια του την εξουσία. Η Θέμις ενώθηκε με τον Δία και γέννησε τις Ώρες, δηλαδή την Ευνομία, τη Δίκη και την Ειρήνη, «που νοιάζονται για τα έργα των ανθρώπων» και τις Μοίρες, δηλαδή την Κλωθώ, τη Λάχεση και τον Άτροπο, «που δίνουν στους ανθρώπους το καλό και κακό». Από τον Αισχύλο μαθαίνουμε ότι η Θέμις ήταν μητέρα και του Προμηθέα, που ο Ησίοδος στη «Θεογονία» τον παρουσιάζει ως γιο του Ιαπετού και της Ωκεανίδας Κλυμένης.

ΥΒΡΙΣ

Η Ύβρις είναι η προσωποποίηση της αλαζονικής συμπεριφοράς του ανθρώπου , που ξεπερνά κάθε μέτρο και δεν αναγνωρίζει πόσο άλλες δυνάμεις, έξω από τον ίδιο, συντελούν στην ευτυχία του. Η Ύβρις, όταν επικρατήσει στο μυαλό ενός ανθρώπου, προκαλεί τον ερχομό της Νέμεσης, που με τη συμφορά βάζει τα πράγματα στη θέση τους, δηλαδή επιβάλλει το μέτρο.

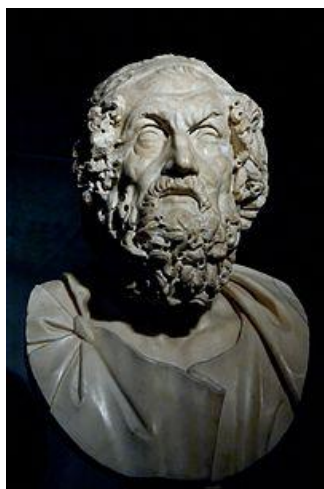
ΝΕΜΕΣΗ

Η Νέμεση είχε τη φροντίδα να μοιράζει (νέμειν) στον καθένα ό,τι του ανήκε σύμφωνα με την αξία του και την θέση του,

να επιβάλλει την δικαιοσύνη και να καθορίζει τι ποινές, να αφαιρεί την ευτυχία από όσους την είχαν αποκτήσει χωρίς να το αξίζουν και να προκαλεί την εκδίκηση των θεών για όποιον δεν αναγνώριζε ότι την ευτυχία του την χρωστούσε στην εύνοιά τους. Η Νέμεση ήταν κόρη της Νύχτας και είχε αδελφές τις Μοίρες, τις Εσπερίδες και την Έριδα.

ΣΚΗΝΗ ΔΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΑΣΠΙΔΑ ΤΟΥ ΑΧΙΛΛΕΑ

Σύμφωνα με τον ορισμό του Αριστοτέλη, από όπου ξεκινήσαμε την έρευνα μας για τη φύση της μοναρχίας στον κόσμο του Ομήρου, η βασιλική εξουσία των «ηρωικών χρόνων» καλύπτει τρεις αρμοδιότητες: τη στρατιωτική, τη θρησκευτική και τη δικαστική. Οι δικαστικές αρμοδιότητες. Όπως είδαμε και πιο πάνω, ένα από τα χαρίσματα του Οδυσσέα είναι το αίσθημα της δικαιοσύνης που τον διακρίνει. Όσο κυβερνούσε, η δίκη θριάμβευε στην Ιθάκη. Κακοί βασιλιάδες, αντίθετα, είναι όσοι «ξεστρατίζουν τη δικαιοσύνη με άδικες αποφάσεις» σε συνελεύσεις που γίνονται στην αγορά. Αν θυμηθούμε την περίφημη σκηνή της δίκης που είναι σκαλισμένη πάνω στην ασπίδα του Αχιλλέα.

Κι οι άντρες στη σύναξη εμαζώνουνταν, πλήθος μεγάλο, κι είχε καβγάς ανάψει δύο τους μάλωνα για κάποιου σκοτωμένου την ξαγορά κι ο πρώτος φώναζε κι ορκίζονταν στους άλλους πως είχε ξεπλερώσει, ο δεύτερος πως τίποτα δε πήρε. Και σε κριτή κι οι δύο τους γύρευαν να παν να βγάλει κρίση. Κι ο κόσμος εμοιράστη κι έπαιρνε και των δυονώ το μέρος κι οι κράχτες να κρατήσουν πάλευαν τον κόσμο, κι οι γερόντοι στα μαγλινά πεζούλια εκάθιζαν, στο άγιο το αλώνι μέσα κι από τους κράχτες τους βροντόλαλους ραβδιά στα χέρια έπαιρναν, κι αυτά κρατώντας εσηκώνονταν να κρίνουν ένας ένας. Κι ήταν στη μέση εκεί δυο τάλαντα χρυσάφι απιθωμένο, οποίος απ' όλους φρονιμότερα μιλούσε να το πάρει.

Το κείμενο παρουσιάζει πολλές δυσκολίες: πρώτα πρώτα, επειδή ο βασιλιάς είναι απών. Η μάλλον επειδή δεν παρίσταται ένας βασιλιάς αλλά πολλοί βασιλιάδες, οι γέροντες που κρατούν το σκήπτρο, αυτό το ραβδί «που φύλλα πια και κλώνια | δε θα πετάξει [...] κι ουδέ θ' ανοίξει πια, τι ολόγυρα του' χει ο χαλκός θερίσει |

φύλλα και φλούδα, και στα χέρια τους οι αργίτες κρισολόγοι | τώρα το σφίγγουν διαφεντεύοντας τη δικαιοσύνη πάντα, | ως το' χει ορίσει ο Δίας». Έπειτα, επειδή ο λαός που παρευρίσκεται, μια και η υπόθεση εκδικάζεται στην αγορά, εκφράζει βιαία τη γνώμη του έχοντας χωριστεί σε δύο «κόμματα». Τέλος, επειδή όποιος εκφράζει τη «φρονιμότερη» κρίση θα αμειφθεί- από ποιόν; Πρόκειται σίγουρα για μια σκηνή παρμένη από τη λειτουργία των πρώτων πόλεων.

CLAUDE MOSSE, "Η αρχαϊκή Ελλάδα", εκδ. MIET, Αθήνα 1987, σελ. 100-101

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΤΩΝ ΤΡΙΑΝΤΑ ΤΥΡΑΝΝΩΝ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Μόλις είπε αυτά και τελείωσε την αγόρευση του, η βουλή φανερά τον επιδοκίμασε τότε ο Κριτίας, επειδή κατάλαβε ότι, αν επιτρέψει στη βουλή να αποφασίσει γι' αυτόν με ψηφοφορία, θα γλιτώσει και επειδή θεώρησε αυτό ανυπόφορο, πλησίασε τους τριάκοντα, μίλησε λίγο μαζί τους, βγήκε από τη βουλή και διέταξε αυτούς που είχαν τα εγχειρίδια να σταθούν φανερά κοντά στα κιγκλιδώματα της βουλής.

Κι αφού ξαναμπήκε, είπε «Εγώ, κύριοι βουλευτές, νομίζω ότι είναι καθήκον κάθε άξιου πολιτικού ηγέτη, όταν βλέπει τους φίλους του να εξαπατώνται, να μην το επιτρέπει. Κι εγώ λοιπόν αυτό θα κάνω. Γιατί και αυτοί εδώ που έχουν σταθεί μπροστά λένε ότι δε θα μας επιτρέψουν, αν αθωώσουμε έναν άντρα που ολοφάνερα βλέπει την ολιγαρχία. Αναγράφεται βέβαια στους νέους νόμους κανένας απ' όσους ανήκουν στους τρισχιλίους να μη θανατώνεται χωρίς τη δική σας ψήφο, να έχουν όμως οι τριάκοντα το δικαίωμα να θανατώνουν αυτούς που είναι έξω από τον κατάλογο. Εγώ λοιπόν, είπε, εξαλείφω αυτόν εδώ το Θηραμένη από τον κατάλογο με τη σύμφωνη γνώμη όλων μας. Και αυτόν, είπε, εμείς τον καταδικάζουμε σε θάνατο».

ΔΙΚΗ ΤΟΥ ΘΗΡΑΜΕΝΗ

Στο κείμενο περιγράφεται η παρωδία της δίκης του Θηραμένη, η οποία δείχνει τη βαθύτατη πολιτική και ηθική κρίση που περνά η Αθήνα την περίοδο αυτή. Δεν καταλύθηκαν μόνο οι δημοκρατικοί θεσμοί της πόλης και δεν αλλοιώθηκε απλώς η σύνθεση των θεσμικών οργάνων της, αλλά υπονομεύεται και αυτή ακόμα η στοιχειώδης έννομη τάξη και η διαδικασία στη λήψη των δικαστικών αποφάσεων.

Έτσι, όταν οι βουλευτές /δικαστές έδειξαν την αθωωτική τους διάθεση για το Θηραμένη, ο Κριτίας επενέβη ωμά και απροκάλυπτα για να εκβιάσει και να ανατρέψει τη δικαστική απόφαση. Δεν αρκούσε το γεγονός ότι είχε καταργηθεί η παράδοση της μυστικής ψηφοφορίας, αλλά και προσκλήθηκαν ένοπλοι ένοπλοι νεαροί στον ιερό χώρο της Θέμιδος κατά παράβαση κάθε έννοιας ηθικής και δικαίου.

Στη συνέχεια ο Κριτίας εμφανίζεται ως προστάτης των δικαστών, που θέλει να τους προφυλάξει από τη διάπραξη μιας δικαστικής πλάνης, καθώς παρασύρθηκαν και εξαπατήθηκαν από το λόγο του Θηραμένη. Έτσι, δεν τους αφήνει να εκφράσουν ελεύθερα τη βούλησή τους επικαλούμενος μάλιστα και τη σιωπηλή μαρτυρία των νεαρών που είναι αντίθετοι με την αθώωση του Θηραμένη.

Στον κύκλο της ανομίας και της αυθαιρεσίας του τρισχιλίων, που οι ίδιοι οι Τριάκοντα συνέταξαν, προεξοφλώντας έτσι τη θανατική του καταδίκη. Το γεγονός αυτό πιστοποιεί ότι καταλύεται κάθε έννοια νομιμότητας, αφού οι τύραννοι δε σέβονται ούτε τις δικές τους αποφάσεις. Ο νόμος γι' αυτούς δεν είναι δεσμευτικός ούτε στήριγμα και εγγύηση της πολιτικής ζωής αλλά όπλο κι αυτός στην επιβολή της βούλησης των ισχυρών και μέσο τρομοκρατίας. Μάλιστα για να αποκλείσει κάθε περιθώριο για αμφισβήτηση της απόφασής του και να προσδώσει κύρος σ' αυτήν επικαλείται και την ομόφωνη γνώμη των υπόλοιπων τριάκοντα τυράννων. Έτσι ο Θηραμένης έχει κιάλας καταδικαστεί σε θάνατο όχι με την απόφαση των δικαστών αλλά με τις αυθαίρετες ενέργειες των τριάκοντα, τις οποίες υποκινεί και κατευθύνει ο Κριτίας για λόγους ιδεολογικούς αλλά και προσωπικής αντεκδίκησης. Η βουλή υπήρξε απλώς θεατής των εξελίξεων και συνεργός μιας άδικης και παράλογης καταδίκης.

Διαπιστώνουμε, λοιπόν, ότι είναι πολλές και πρωτοφανείς οι αυθαιρεσίες του Κριτία. Αυτές συνίστανται στην παράνομη διακοπή της δίκης, στην πρόσκληση των νεαρών μαχαιροφόρων, στη δήθεν προστασία των δικαστών από ενδεχόμενη δικαστική

πλάνη, στη διαγραφεί του Θηραμένη από τον κατάλογο των τρισχιλίων και στον εξαναγκασμό των τριάκοντα και των βουλευτών να συνεργήσουν στην καταδίκη του Θηραμένη.

Ακόμα, είναι εμφανής η χρονική αλληλουχία των γεγονότων και η αιτιώδης σχέση τους, ο σύνθετος λόγος που μαρτυρεί την ενότητα των ενεργειών του Κριτία, η συνύπαρξη πλάγιου και έμμεσου ευθέως λόγου, και η παραγωγική πορεία της σκέψης του. Επίσης, η τριπλή πρόταξη του εγώ δείχνει τον πρωταγωνιστικό ρόλο που παίζει ο Κριτίας στη δίκη αυτή, τον εγωισμό και την αυτοπεποίθησή του, ενώ η επανάληψη της αντωνυμίας ημίν- ημείς επενδύει τις αποφάσεις του με συλλογική ευθύνη.

Θ.ΣΑΛΜΑΝΛΗ,Α.ΜΠΙΤΣΙΑΝΗ, "Ξενοφώντα Ελληνικά", Εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 1999

Η ΑΝΤΙΘΕΣΗ ΝΟΜΟΥ ΚΑΙ ΦΥΣΗΣ

Δικαιοσύνη είναι να μην παραβαίνεις τους νόμους και τα έθιμα της πόλης, της οποίας είσαι πολίτης. Ο άνθρωπος θα αποκόμιζε από τη δικαιοσύνη την πιο μεγάλη ωφέλεια για το άτομό του, αν μπροστά σε άλλους ανθρώπους τηρούσε τους νόμους ως κάτι σημαντικό, ενώ αντίθετα, άμα είναι μόνος του χωρίς άλλους μπροστά του, ακολουθούσε τις επιταγές της φύσης. Γιατί οι επιταγές του νόμου είναι αυθαίρετες, ενώ της φύσης είναι αναγκαίες κι οι επιταγές της φύσης είναι ακριβώς το αντίθετο. Όποιος παραβαίνει τους νόμους και τα έθιμα, αν δεν υποπέσει στην αντίληψη αυτών που τα έχουν αποδεχθεί, αποφεύγει και την ντροπή και την τιμωρία ενώ, αν δε μείνει απαρατήρητος, δεν τα αποφεύγει. Απεναντίας, άμα παραβιάζει τις εγγενείς απαιτήσεις της φύσης πέρα από ένα όριο, το κακό γι' αυτόν δε μετριάζεται διόλου, αν μείνει απαρατήρητος από όλους τους ανθρώπους, ούτε γίνεται μεγαλύτερο, αν υποπέσει στην αντίληψη όλων των ανθρώπων.

Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΑΓΟΡΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Μ' αυτά λοιπόν τα εφόδια ζούσαν τον πρώτο καιρό οι άνθρωποι σκόρπιοι, πολιτείες δεν υπήρχαν. Το αποτέλεσμα ήταν να τους αφανίζουν τα θηρία. Ένωσαν έτσι την ανάγκη να συγκεντρώνονται και να χτίζουν πολιτείες για να σωθούν. Κάθε φορά όμως που συγκεντρώνονταν αδικούσαν ο ένας τον άλλο, γιατί δεν κάτεχαν την πολιτική τέχνη, με αποτέλεσμα να σκορπίζονται. Τότε ο Δίας, που ανησυχούσε μήπως το γένος μας χαθεί ολότελα από το πρόσωπο της γης, στέλνει τον Ερμή να φέρει στους ανθρώπους την αιδώ και την δικαιοσύνη, για να μονοιάσουν οι πολιτείες και να φιλιώσουν οι άνθρωποι.

ΛΥΣΙΑ ΥΠΕΡ ΜΑΝΤΙΘΕΟΥ

Στην αρχαία Αθήνα στο δημοκρατικό πολίτευμα ένα από τους βασικότερους θεσμούς ήταν η δοκιμασία. Δοκιμάζονταν υποχρεωτικά οι εκλεγμένοι άρχοντες πριν αναλάβουν καθήκοντα με σκοπό τη θεμελίωση και τη διασφάλιση του δημοκρατικού πολιτεύματος. Αρχικά η δοκιμασία των εννέα αρχόντων και των βουλευτών γινόταν μόνο στη Βουλή των πεντακοσίων. Αργότερα όμως η δοκιμασία γινόταν στο δικαστήριο της Ηλιαίας των έξι χιλιάδων δικαστών και περιλάμβανε υποβολή τυπικών ερωτήσεων για τα ονόματα των γονέων, για τα ονόματα των παππούδων, για τους δήμους καταγωγής τους. Επίσης, περιλάμβανε έλεγχο εκπλήρωσης υποχρεώσεων ως προς τους γονείς ή τους τάφους τους, το στράτευμα, τους φόρους, τους θεούς της πόλης. Υπήρχαν καταθέσεις μαρτύρων, κατηγορίες και μομφές προς το δοκιμαζόμενο από τρίτους και η αντίκρουση τους από το δοκιμαζόμενο. Ακολουθούσε σύσκεψη βουλευτών και έκδοση από φάσης για την επικύρωση ή την απόρριψη της εκλογής.

Ο λόγος του Λυσία « υπέρ Μαντιθέου» γράφτηκε μεταξύ 392 και 389 π. Χ από το Λυσία και εκφωνήθηκε από το Μαντίθεο στη Βουλή των πεντακοσίων στα πλαίσια της δοκιμασίας, στα πλαίσια της οποίας εξεταζόταν το ήθος και η ικανότητες του Μαντίθεου επειδή είχε κληρωθεί για να είναι βουλευτής στη Βουλή των πεντακοσίων του επόμενου έτους.

Ο λόγος είχε στόχο να υπερασπιστεί ο Μαντίθεος τον εαυτό του από τις συκοφαντίες κάποιων συμπολιτών του που είχαν κατηγορήσει ότι είχε υπηρετήσει στο σώμα των ιππέων την

περίοδο εξουσίας των τριάκοντα τυράννων. Το αποτέλεσμα του λόγου δεν είναι βέβαιο αλλά βασιζόμενοι στα επιχειρήματα με τα οποία ο Μαντίθεος αντέκρουσε το κατηγορητήριο και στο πλήθος των θετικών για την πολιτεία πράξεων του που μάρτυρες επιβεβαίωσαν θεωρείται ότι ο Μαντίθεος τελικά επιδοκιμάστηκε και την επόμενη χρονιά υπήρξε μέλος της Βουλής των πεντακοσίων.

Οι κατηγοροί του Μαντήθεου βασίζουν την κατηγορία τους στο ότι το όνομα του Μαντήθεου ήταν γραμμένο σε κάποιον κατάλογο (σανίδιον) μαζί με άλλα ονόματα ιππέων της εποχής, το οποίο δεν ήταν αξιόπιστο γιατί βρισκόταν σε κοινή θέα και μπορούσε οποιοσδήποτε να σβήσει και να γράψει κάποιο όνομα, ενώ το όνομα του Μαντήθεου δεν αναφέρεται σε κανέναν από τους επίσημους και υπεύθυνα φυλασσόμενους από τους φύλαρχους κατάλογος, οι οποίοι ήταν έγκυροι, αφού με βάση αυτούς η πόλη ζητούσε από τους ιππείς να της επιστρέψουν μετά το τέλος της θητείας το επίδομα που αρχικά τους είχε δώσει για να αντιμετωπίσουν τα πρώτα τους αυξημένα έσοδα ώστε να το καταβάλει ξανά ως προκαταβολή στους νέους ιππείς.

Ο Μαντίθεος για να πείσει τους βουλευτές-κριτές να επικυρώσουν την εκλογή του βασίζεται σε στοιχεία της οικογενειακής του ζωής, της κοινωνικής τους ζωή, παραθέτει στοιχεία από τις πολιτικές του υποχρεώσεις όπως ότι δεν αναμείχθηκε ποτέ σε δικαστικούς αγώνες με συμπολίτες του και ότι δε κατηγορήθηκε ποτέ για απάτη σε βάρος της πολιτείας. Επίσης παραθέτει στοιχεία από τις στρατιωτικές του υπηρεσίες.

Τέλος πετυχαίνει τη δικανική μέθεξη (συμμετοχή) κατά την οποία κάνει τους βουλευτές να μπουν συναισθηματικά στη θέση του και να ταυτιστούν μαζί του παίρνοντας μια απόφαση για εκείνον που θα είναι ουσιαστικά και για τους εαυτούς τους.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην εργασία μας μελετήσαμε περιπτώσεις απονομής δικαιοσύνης στην Αρχαία Ελλάδα. Συνεργαστήκαμε και με τη μελέτη αυτή που κάναμε θα σας πούμε περιληπτικά και συνοπτικά πως καταλήξαμε σε δύο βασικά και σημαντικά συμπεράσματα: Η απονομή δικαιοσύνης ήταν σε σχέση με τις συγκυρίες και το πολίτευμα της εκάστοτε εποχής.

Οι Αρχαίοι Έλληνες διέθεταν υψηλό πνευματικό επίπεδο ώστε είχαν θεοποιήσει την ιδέα της δικαιοσύνης μέσω της θεάς Θέμιδος, η οποία φρόντιζε για την ηθική τάξη και το δίκαιο ανάμεσα στους θεούς και στους ανθρώπους

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Θ. ΣΑΛΜΑΝΛΗ, Α.ΜΠΙΤΣΙΑΝΗ, " Ξενοφώντα ελληνικά "
Εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 1999

CLAUDE MOSSE, " Η αρχαϊκή Ελλάδα", εκδ. ΜΙΕΤ Αθήνα 1987,
σελ. 100-101

Α. ΓΛΥΚΟΦΡΥΔΗ-ΛΕΟΝΤΣΙΝΗ, ΧΡ. ΣΑΚΕΛΛΙΟΥ,
ΕΛ.ΜΕΟΝΤΣΙΝ "Ανθολόγιο Φιλοσοφικών κειμένων" Γ΄ ΓΥΜΑΣΪΟΥ
Εκδ. ΟΕΔΒ, Αθήνα 2010, σελίδα 50

(Αντίφων, απόστ. 44 Α)
(Πλάτων, Πρωταγόρας, 320 c κ.ε., 322 d-d)

ALBIN LESKY, «Ιστορία της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας», εκδ.
Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1988, σελ. 818- 840